

LÄNSMUSEERNAS SAMARBETSÅD

Kulturdepartementet

103 33 Stockholm

Ert dnr Ku2015/02515/KL

Yttrande över utredningen "Ny museipolitik", SOU 2015:89

Länsmuseernas samarbetsråd har fått rubricerad utredning på remiss och vill härmed framföra våra synpunkter.

Allmänt

Länsmuseernas samarbetsråd anser att utredningen gjort ett gediget arbete kring framväxten och organiseringen av de centrala museerna och belyst behovet att stärka museisektorn.

Däremot anser samarbetsrådet att tilläggsdirektivet, rörande hur verksamhet och samlingar vid de centrala museerna kan göras tillgänglig för människor i hela landet, behandlats ur ett alltför snävt perspektiv. Länsmuseerna med sin starka regionala infrastruktur är en del av lösningen på hur detta kan genomföras.

Utredningen har också alltför mycket fokuserat på museernas publika sida på bekostnad av samlingarna och forskning/kunskapsuppbyggnad. Likaså har frågan om kulturmiljöarbetets ställning i museisektorn inte berörts annat än i förbigående. Denna fråga är av central betydelse för de regionala museernas verksamhet.

Sammanfattande synpunkter

- Länsmuseernas samarbetsråd ställer sig bakom till förslaget om en lag för museiområdet. Enligt samarbetsrådet bör dock ICOMs definition av ett museum användas då samlingarna och utbildad personal är centrala för ett museum. § 13 måste omarbetas så att den inte utgår från ett centralmuseiperspektiv utan görs neutral för hela museisektorn.
- Länsmuseernas samarbetsråd ställer sig bakom förslaget om aktiv förvaltning av samlingarna.
- Länsmuseernas samarbetsråd är tveksamt till nyttan av en ny myndighet. Samarbetsrådet instämmer i behoven av att stärka och koncentrera sektorn men ser inte att lösningen är en ny tämligen liten myndighet. En översyn och koncentration av befintliga myndigheter borde vara en naturligare utgångspunkt. En sådan sektorsmyndighet riskerar också leda till ett ökat "stuprörstänkande" och försvåra de samarbeten mellan olika kulturformer som växt fram på den regionala nivån. Om ändå man väljer att gå vidare med en myndighet vill samarbetsrådet framföra att museernas kulturmiljöarbete måste ingå i myndighetens arbetsområde och att myndigheten måste dimensioneras efter de stora behov som finns.

- Läns museernas samarbetsråd är positiva till förslaget med kollegial granskning. Detta måste dock vidgas till hela museisektorn,
- Läns museernas samarbetsråd ställer sig positiva till nya statsbidrag för samverkansprojekt.

Ny museilag

Att reglera museisektorn genom en museilag har både för och nackdelar. Till de negativa effekterna hör att verksamheten kan begränsas av lagstiftningen och att ytterligare administration uppstår då någon myndighet måste utöva tillsyn över lagen. Läns museernas samarbetsråd anser dock att en lag för museiområdet generellt sett skulle stärka sektorns ställning. En museilag som, till skillnad från nationella museimål, omfattar alla museer med offentlig styrning får en större genomslagskraft. Viktigt är att förslaget betonar museernas fria roll – ”armlängds avstånd” samtidigt som museerna givetvis har att uppfylla viktiga samhällsfunktioner enligt de uppdrag som de får av sina bidragsgivare.

Definitionen i 3§ av vilka som omfattas av lagen bör förtydligas så att det tydliggörs att museer per definition är institutioner som förvaltar och visar samlingar med ämnesutbildad personal. Enligt ICOM:s definition är museet en institution ”som förvärvar, bevarar undersöker, förmedlar och ställer ut Materiella och immateriella vittnesbörd om människan och hennes omvärld.” Det som definierar ett museum från andra samhällseliga kultur- och kulturarvsinstitutioner är just samlingarna. Mycket av museets verksamhet har också sin utgångspunkt i samlingarna – kunskapsuppbyggnad, pedagogik, utställningar mm. Om man önskar inbegripa även utställningshallar etc. i lagen kan detta anges i definitionen.

Enligt samarbetsrådet bör det tydligare motiveras varför museerna bidrar till det demokratiska samhällets utveckling. Detta är den paragraf som motiverar lagen. Längre fram i utredningen (s 270-71) utvecklas resonemanget med museernas samhällsnytta. Något av denna text bör läggas i 3§.

Utredningen bör utveckla vad som är en ”huvudman” i 5§. För de flesta läns museer som är stiftelser är ”huvudmannen” stiftarna inte styrelsen.

I lagens 13§ specificeras att de statliga museerna ska verka i hela landet. Detta är enligt samarbetsrådet en skrivning som alltför mycket utgår från ett centralt perspektiv. Alla museer har att verka inom sina respektive områden – kommunalt, regionalt eller nationellt. Om lagen är avsedd att vara en generell lag för hela museisektorn måste denna § skrivas om till en mer neutral lydelse om museernas ansvar inom sina respektive områden.

Läns museerna bedriver inom sina respektive områden en omfattande verksamhet ute i landskapen med kommuner, organisationer och näringsliv. Inte minst viktig är den verksamhet där museerna ger stöd till de kommunala samhällsbyggnadsavdelningarna i deras hantering av den fysiska kulturmiljön. Det är därför viktigt att det i lagen tas hänsyn till denna verksamhet och dess kopplingar till Kulturmiljölagen.

Möjlighet att aktivt arbeta med samlingarna

Samarbetsrådet ställer sig mycket positiv till förslaget med aktiv förvaltning av samlingarna. Detta möjliggör en ökad användning av samlingarna och också att aktivt se över hur samlingarna speglar samhället ur olika aspekter. Då den absoluta majoriteten av svenska museer följer ICOM:s regelverk är farhågorna att museer skulle mer eller mindre lättvindigt gallra i samlingarna att betrakta som

försumbara. En aktiv förvaltning innebär tvärtom en större flexibilitet som kan göra samlingarna mer relevanta i sin samtid.

För många regionala museer har fyndfördelning inneburit ett stort ekonomiskt åtagande och det är därför viktigt att finna lösningar för hur regionala museer ska kunna ta ansvar för hela kedjan från arkeologisk undersökning till förmedling och förvaltning av arkeologiska föremål.

Museimyndighet

Samarbetsrådet anser att utredningen inte tillräckligt motiverar tillskapandet av en ny myndighet. Rent generellt delar samarbetsrådet utredningens syn på att kultursektorn präglas av splittring med många myndigheter – Kulturrådet, Riksantikvarieämbetet, Myndigheten för kulturanalys, Riksutställningar mm. Det finns stora behov inom sektorn som behöver analyseras, stödjas och utvecklas. Det är därför ytterst tveksamt om en så pass liten myndighet kan omfatta allt det som krävs i form av omvärldsanalys, stöd i digitala frågor, juridiskt stöd, statistik, analys, teknikutveckling, säkerhet, samlingsförvaltning mm. Till detta kommer att myndigheten både skall utdela bidrag och följa upp dem. Myndigheten blir eventuellt också tillsynsmyndighet för den nya lagen. Samarbetsrådet instämmer i att behov finns att stärka sektorn men att man snarare borde se över existerande institutioner och eventuella sammanslagningar av dessa.

Att inrätta en museimyndighet innebär både för och nackdelar. En museimyndighet innebär en samlad myndighet för hela museisektorn stödd av en museilag. Detta stärker givetvis samverkan och stöd inom sektorn men riskerar samtidigt att skapa nya barriärer för samverkan med andra myndigheter och organisationer utanför sektorn. På regionalt håll har på flera håll ett samarbete växt fram med andra kulturinstitutioner som länsteatrar, länsmusik, hemslöjd m.fl. Att sluta museisektorn kan innebära ett alltför stort fokus internt med åtföljande försvagning av kontakter utom sektorn.

Samarbetsrådet saknar också hur kulturmiljöarbetet skall behandlas. Ingår detta i den nya myndighetens ansvarsområde eller ligger det utanför? Arbetet med den yttre miljön, ute i landskapet, är en central del av de regionala museernas verksamhet. De flesta läns museer lägger upp till hälften av sin verksamhet utanför museibygnaden och har ambitionen att nå de flesta invånare i sitt område. Denna verksamhet omfattar rådgivning till kommunernas samhällsbyggnadsavdelningar vad gäller kulturmiljön, besöksmålsutveckling, samverkan med skolor ute i kommunerna, undersökningar och utredningar av skilda slag rörande bebyggelse, näringslivsutveckling, arkeologi, kulturlandskap mm. Detta viktiga arbete måste ingå i det som en eventuell ny myndighet har ansvar för.

Länsmuseernas samarbetsråd är generellt sett nöjda med det arbete som Riksutställningar utför. Omvärldsbevakningen är uppskattad, som också utredningen nämner, liksom armkroksresorna. Samarbetsrådet vill också framhålla flera, för museisektorn i allmänhet och länsmuseerna i synnerhet, viktiga utredningar om mångfald, HBTQ, framtidens museibesökare och nu senast om länsmuseernas ekonomiska situation. Samarbetsrådet känner sig tveksamma till om en nedläggning av Riksutställningar till förmån för en ny mer slimmad myndighet gynnar sektorn.

Sedan Myndigheten för kulturanalys övertog statistikinhämtningen från Kulturrådet har kvaliteten på denna förbättrats och professionaliserats. Om en ny museimyndighet skapas är det ytterst viktigt att kvalitén på statistiken bibehålls. Även denna myndighet har publicerat ett antal, för museerna, viktiga rapporter bl.a. om kultursamverkansmodellen. Det är önskvärt att den regionala kultursektorn hålls ihop när den utvärderas så att inte museerna utreds för sig.

Kollegial granskning

Länsmuseernas samarbetsråd är positiv till det förslag av kvalitetshöjande granskning som föreslås i utredningen. Det är viktigt att internationella erfarenheter kommer svensk museisektor till del så som föreslås i utredningen. Förslaget bör dock vidgas till att gälla hela museisektorn och inte bara de centrala museerna.

Nya statsbidrag

Länsmuseernas samarbetsråd är positiva till inrättandet av ett nytt statsbidrag för samverkansprojekt i museisektorn. Däremot bör texten i 5§ i bidragsförordningen breddas till att omfatta mer än bara utställningsverksamheten.

Yvonne Hagberg
Ordförande

Inga Göransson
vice ordförande